

Goran Nikšić

Grad Split, Odsjek za staru gradsku jezgru

Prethodno priopćenje / *Preliminary communication*
UDK / UDC: 904:679.8](497.5-3 Dalmacija)“14/15”
28. 11. 2013.

Korčulani u Mantovi – organizacija klesarske radionice za veliku narudžbu*

Ključne riječi: Dubrovnik, Mantova, stambena arhitektura, klesarstvo, arhitektonska dekoracija, Andrijići
Key words: Dubrovnik, Mantua, residential architecture, stone masonry, architectural decoration, the Andrijić family

U tekstu se raspravlja o kontekstu i pojedinostima ugovora kojim je za svoju palaču u Mantovi tamošnji plemić Valent de Valentis 1478. godine u Dubrovniku od korčulanskih klesara Marka Andrijića i Nikole Markova naručio veću količinu klesanih kamenih elemenata arhitektonske dekoracije. Naročita se pozornost posvećuje sustavu mjera u kojemu su iskazane dimenzije naručene građe, upotrijebljenim klesarsko-graditeljskim terminima i organizaciji posla, zahtjevnog kako zbog količine naručenog tako i kratkoće roka isporuke.

Djelatnost lokalnih graditeljskih i kamenoklesarskih radionica u našu povijest umjetnosti na velika je vrata uveo Cvito Fisković, a svoja je istraživanja potkrijepio nebrojenim arhivskim podacima. Između ostalih dalmatinskih majstora kao protagonista zbiljanja u graditeljstvu i klesarstvu druge polovine 15. stoljeća i početka 16. stoljeća kao najvećega korčulanskog meštra osvijetlio je Marka Andrijića.¹ Na njegove radove ubrzo su se nadovezali i drugi uvaženi istraživači.

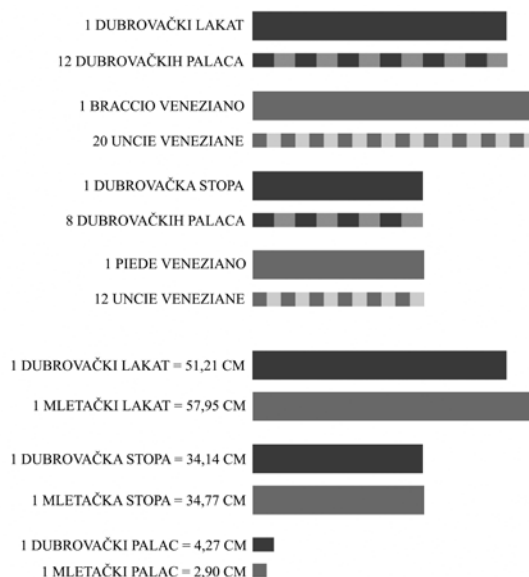
Vinko Foretić je 1957. godine u drugom broju *Peristila* objavio članak pod naslovom »Dva ugovora klesara Marka Andrijića iz Korčule«. ² U članku se zapravo donose *in extenso* tri ugovora iz dubrovačkog arhiva: jedan iz 1474. godine koji je Marko Andrijić sklopio s Vektorom Salvadegom iz Venecije za izradu devet prozora i dvaju stupova, drugi iz travnja 1478. godine koji zajednički sklapaju Marko Andrijić i Nikola Markov s Valentom de Valentisom iz Mantove za klesanje i postavljanje velikog broja prozora, vrata i umivaonika, te treći ugovor koji nekoliko dana nakon drugoga sklapaju navedena dva majstora radi uređenja međusobnih obveza u tom velikom poslu. Foretić smatra kako je ugovor za posao u Mantovi osobito važan, a kao pomoć u njegovoj

interpretaciji donosi za usporedbu ugovor za Veneciju. Taj ugovor s Mlečaninom Salvadegom dubrovački je bilježnik prepisao s lista koji su mu stranke donijele na ovjeru, a na kojemu su na talijanskom (*in vulgari sermone*) opisali predmet ugovora, cijenu i rok izrade. Foretić se nada da će ugovor za Mantovu »neki naš historičar umjetnosti ili arhitekt pomno i u detaljima proučiti« zbog niza pitanja koja taj dokument otvara. Prvo je pitanje stručne, još neprotumačene terminologije kojom ugovor vrvi, zatim usporedbe ugovora s izvršenim djelom (ako se može identificirati mantovanska palača za koju su isklesani dijelovi) iz čega može proizaći zaključak o eventualnom udjelu majstora kao graditelja palače (ili samo kao klesara). Nadalje, u ugovoru se spominje i nacrt, ali samo za izradu najsloženijih arhitektonskih elemenata – pet umivaonika (lavela): *ad similitudinem designi facti inter partes*, što bi značilo da je naručitelj aktivno sudjelovao u projektiranju izgleda tih umivaonika, prihvaćajući, vjerojatno, prijedloge naših klesara, ali intervenirajući u detaljima.³ Foretić postavlja pitanje kako je Valentis došao do Andrijića koji je već tada imao znatnu reputaciju i očigledno bio vodeći od dva majstora, jer se u ugovoru između Marka i Nikole jasno navodi da će

dobit dijeliti u omjeru 3 : 2 u korist prvoga. Taj je ugovor zanimljiv jer pojašnjava kako su se majstori organizirali za velik posao, uzimajući po dva pomoćnika, tako da je čitava ta *ad hoc* ustrojena radionica brojila ukupno šest klesara.⁴

Potaknut Foretićevim apelom koji je uputio, između ostalih, i arhitektima, poduhvatio sam se zadatka rasvjetljavanja detalja ugovora, prije svega rekonstrukcijom izgleda klesanih elemenata na osnovi mjera koje su precizno određene. Za tu je rekonstrukciju važna odredba da su mjere koje se koriste u ugovoru dubrovački lakat (*brachium*) i palac (*uncia*), jer se dubrovački mjerni sustav bitno razlikuje od mletačkog (... *ad mensuram Ragusii, intelligendo quod uncia est duodecima pars brachhii*). Dakle, dubrovački lakat se dijeli na 12 palaca (*unča*), dok mletački ima 20 palaca. U Dubrovniku stopa ima 8 palaca, a u Veneciji 12 palaca. Pri tome su apsolutne vrijednosti dubrovačke i mletačke stope vrlo slične (34,14 cm, odnosno 34,77 cm), dok se veličine dubrovačkog palca i lakta (4,27 cm, odnosno 51,21 cm) znatno razlikuju od odgovarajućih mletačkih mjera (2,90 cm, odnosno 57,95 cm).⁵ (Sl. 1)

Kad bi se sa sigurnošću identificirala građevina i barem neki klesani elementi iz našeg ugovora koji su za nju izrađeni, mogli bismo metrološkom analizom doći do veličine dubrovačkih mjernih jedinica toga vremena. U Dubrovniku je lokalni mjerni sustav važio sve do pada Republike, ali su se zbog intenzivnih trgovačkih veza koristile i mjere drugih država odnosno gradova. Venecijanske mjere služile su u dalmatinskim komunama kao poveznica u uspoređivanju lokalnih mjera i prije trajnog ustoličenja mletačke vlasti u 15. stoljeću. Međutim, premda je sustav mjera u većini dalmatinskih gradova jednak mletačkom, Venecija ni nakon učvršćenja svoje uprave nije u potpunosti istisnula iz uporabe domaće lokalne mjerne sustave.⁶ U Dalmaciji u 15. stoljeću gotovo svaki grad ima svoje vlastite mjere.⁷ Pisani izvori pokazuju da je splitski lakat, jednako kao i zadarški i šibenski, imao drugačiju duljinu od mletačkog.⁸ Proučavanje mjera otežava i činjenica da su se lokalne mjere mijenjale tijekom vremena. Dubrovački lakat dužine 51,2 cm koji je uklesan na podnožju Orlandova stupa, ne možemo uzeti kao pouzdan podatak u razmatranju mjera 15. i 16. stoljeća. Nije naime jasno potječe li on iz vremena podizanja spomenika u 15. stoljeću ili iz doba njegove restauracije u 19. stoljeću, ili pak iz neke obnove u međuvremenu.⁹ Štoviše, tu je riječ o suknerskom, a ne o građevinskom laktu, s obzirom na njegov položaj u blizini carinarnice, odnosno mjesta gdje se mjerila roba.¹⁰ Filip de Diversis izričito piše da je ta mjera služila za mjerenje tkanina.¹¹ Ako je ipak riječ o mjeri koja je služila i u graditeljstvu, dubrovačka stopa (2/3 lakta) bi iznosila 34,1 cm.¹² Metrološkom analizom zgrada iz 13. i 14. stoljeća došlo se do veličine dubrovačkog lakta koja varira od 51,25 i 51,32 do 55,0 cm.¹³ Međutim, za idejnu rekonstrukciju nisu bitne apsolutne veličine, nego proporcije na koje te veličine ne utječu.

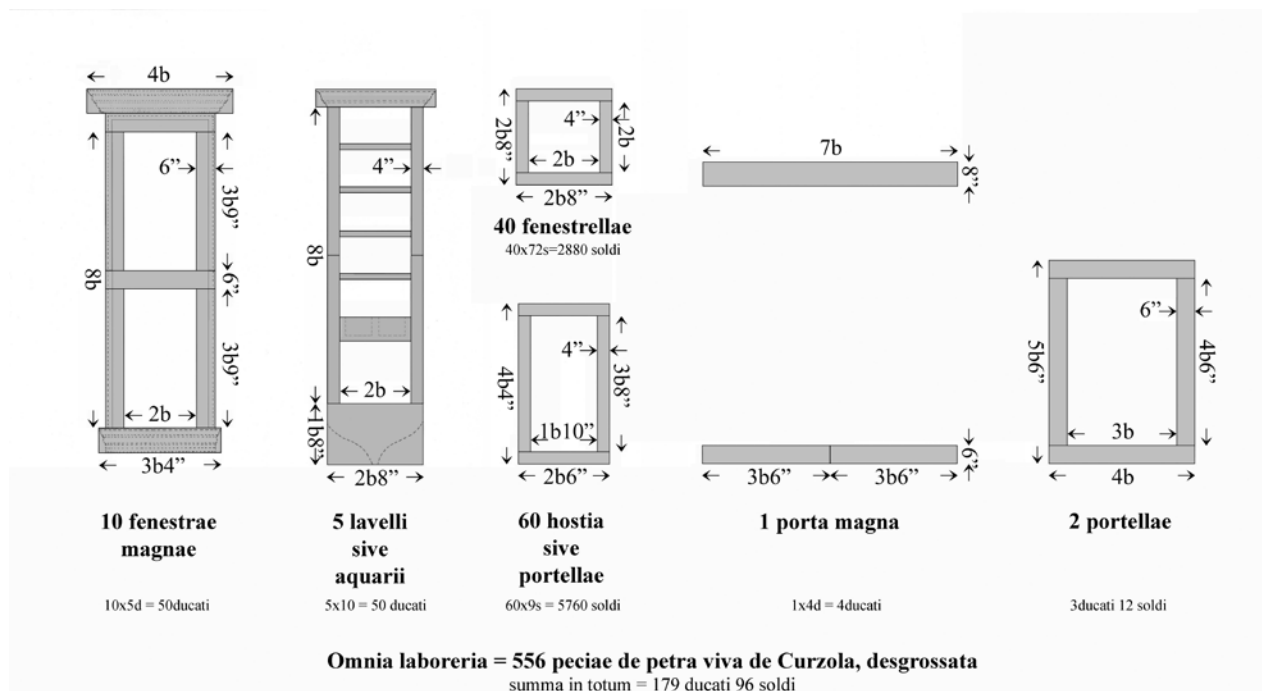

1. Usporedba dubrovačkog i mletačkog sustava mjera za dužinu / A comparison between the Ragusan and Venetian length units and measurement systems

Pogledajmo što su to naši majstori ugovorili, izradili i ugradili u Valentisovu, zacijelo monumentalnu, palaču sudeći po dimenzijama velikih prozora i umivaonikā, čija visina prelazi pet metara. Dana 10. travnja 1478. Marko Andrijin iz Korčule i Nikola Markov iz Dubrovnika, obojica klesari, ugovaraju s Valentom de Valentisom iz Mantove izradu klesarije od korčulanskog kamena: 10 velikih prozora (*fenestre magne*), 5 umivaonika (*lavelli sive aquarii*), 60 vrata ili vratašaca (*hostia sive portelle*), 40 prozorčića (*fenestrelle*), 1 velika vrata (*porta magna*) i 2 vratašca (*portelle*).¹⁴ (Sl. 2)

Deset velikih prozora, koji se svaki zapravo sastoji od po dva pravokutna otvora, postavljeni neposredno jedan iznad drugoga, imaju vrlo izduženu proporciju, s vanjskim mjerama oko 1,5 x 5 m. Umivaonici su još izduženiji, s vanjskim mjerama oko 1,35 x 5,2 m. Uređenju unutrašnjosti još pripada velik broj okvira vrata, dok su na pročelju, osim velikih prozora, bili postavljeni i mali kvadratni prozori, te jedna velika vrata bez dovratnika i dvoja manja. Svi su otvori pravokutni i jednostavne obrade, vjerojatno s renesansnim profilacijama. Samo su umivaonici imali nešto zahtjevniju obradu, pa je za njih izrađen nacrt (*designum*) koji je pohranjen u dubrovačkom notarijatu, ali se nije sačuvao, pa je jedina vodilja pri sumarnoj rekonstrukciji njihova izgleda opis u tekstu ugovora. Ukupno je ugovoreno 556 komada kamena.

U ugovoru se navode dimenzije za svaki pojedini kameni element, pa je taj dokument riznica klesarskih i graditeljskih pojmova, uglavnom na latinskom, ali i u – više ili manje latiniziranim – inačicama talijanskog jezika, odnosno mletačkog dijalekta. Dodatni izazov u razjašnjenju tih pojmova predstavlja činjenica da većinu njih ne nalazimo ni kod Du Cangea, ni kod Tommasea, ni kod Boerija.¹⁵ Nadam se da

2. Ugovoreni kameni elementi s dimenzijama i cijenama / The dimensions and prices of the commissioned stone elements

će ovaj rad biti poticaj da se – udruženim snagama arhivista, lingvиста, povjesničara, povjesničara umjetnosti, arhitekata i drugih srodnih struka – započne, odnosno intenzivira rad na izradi rječnika povijesnog graditeljstva, ali i drugih grana umjetnosti i zanata.¹⁶

Naravno da prilikom prevođenja izvornih dokumenata treba uvijek imati na umu kontekst u kojemu je djelo naručeno i izvedeno. Pri tome je bitna uloga naručitelja, pa tako – ako je riječ o strancu koji naručuje djelo domaćeg majstora – ugovor i svi termini u njemu navedeni trebaju biti u cijelosti razumljivi objema stranama. Zanimljivo je u tome smislu usporediti terminologiju dvaju ugovora koja je publicirao Foretić: prvi s Mlečaninom Salvadegom pisan je (to jest prepisan) talijanskim, odnosno mletačkim, dok je onaj s Mantovancem Valentisom pisan latinskim. Iako je riječ o dva međusobno vremenski vrlo bliska dokumenta (1474. i 1477. godina) i o istom majstoru koji ugovara radove, većina se termina razlikuje (premda se i u latinskom tekstu koriste – više ili manje modificirani – talijanski izrazi). Naravno, djelomično je tomu uzrok različit tip, odnosno »stil« te arhitekture. Naime, iz opisa se daje zaključiti da su prozori i stupovi za Veneciju gotičkog, a za Mantovu renesansnog izričaja.¹⁷ Izdvojit ću dva simptomatična primjera različite uporabe sličnih termina: u ugovoru za Mletke *el capitulo* i *la basa* mogu se prevesti kao »kapitel« i »baza«, dok *capitellum* i *basis* u dokumentu za Mantovu označavaju »natprozornik« ili »nadvratnik«, odnosno »potprozornik« ili »prag vrata«. (Sl. 3)

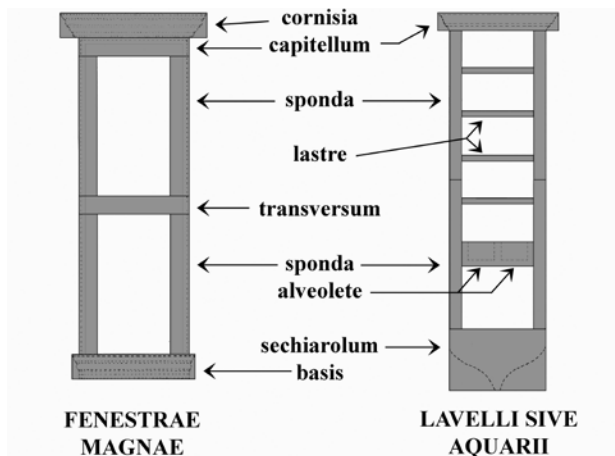
Ukupna ugovorena cijena bila je 179 dukata i 96 solda. Od toga se oko četvrtine isplaćuje odmah kao predujam,

oko petine pri ukrcaju grubo obrađenog kamena u brod, te jedna devetina po dolasku u Mantovu. Preostali iznos od 79 dukata i 96 solda isplaćivat će se povremeno, prema napredovanju posla.

O naručitelju i razlozima njegova boravka u Dubrovniku, za sada nemam nešto bitno dodati Foretićevoj pretpostavci da je riječ o mantovanskom trgovcu. Možda samo toliko da je očigledno riječ o bogatom čovjeku, a znajući da je mantovanska vuna bila uz veronešku najbolja talijanska i jedna od najcjenjenijih sirovina uopće za tekstilnu manufakturu koja se u 15. stoljeću razvila u Dubrovniku, nije bez osnova pretpostavka da se Valent de Valentis, možda i nedugo prije vremena koje razmatramo, obogatio upravo trgujući vunom.¹⁸

O Marku Andrijiću koji je od dvojice izvođača istaknutiji, znamo neusporedivo više, ali ću ovdje navesti samo da je on već do te 1478. godine očigledno stekao znatnu reputaciju i izvan zavičaja, a to je bilo prije njegovih značajnih radova u Korčuli kojima je zadobio velik ugled. Prvi sačuvani spomen njegova imena u arhivu je iz 1468. godine kada s ocem Andrijom, bratom Vlahušom i rođakom Bartulom, te Lukšom Živkovićem ugovara klesanje dijelova za Knežev dvor u Dubrovniku.¹⁹ U vrijeme ugovaranja posla za Mantovu Marko vjerojatno nema više od 30 godina. (Šest godina ranije oženio se Dubrovkinjom Stanulom koja mu je u miraz donijela kuću, pa je time unaprijedio i svoj status povremenog stanovnika Grada.²⁰)

Do tada je, koliko je zabilježeno u sačuvanim dokumentima, osim državnih narudžbi (za most na Pilama,²¹ za Knežev dvor,²² za vrata od Ponte²³) radio i za crkvu (domi-

3. Nazivi dijelova velikih prozora i umivaonika / *The terms used to describe the elements of large windows and wash-basins*

nikanci²⁴) i – ponajviše – za privatne osobe. Za palaču Iva Ranjine²⁵ i za već spomenutog Vettorea Salvadega²⁶ sam ugovara poslove, pa čak i za izradu 60 stupova odrine za Marina Gradića,²⁷ ali za veće narudžbe poput klesarija za palače Stjepana Gradića²⁸ i Junija Sorkočevića²⁹ udruživao se s drugim klesarima (Simkom Radosalićem i Jakovom Radomanovićem odnosno s bratom Blažom). Nešto od toga Valentis je sigurno vidio pa je mogao imati povjerenje u mladog ali već iskusnoga meštra.

Kad je on od Andrijića naručivao velik broj kamenih klesanih elemenata za svoju novu, zacijelo veliku palaču u Mantovi, Marko se morao udružiti sa stricem Nikolom Markovićem, a obojica uzimaju i po dva pomoćnika (*fanti*). Marko je uzeo Dabiživa i Ivana, a Nikola Vučića i Radoja.³⁰ Dabiživa Bogdanovića poznajemo iz dokumenta datiranog oko godinu i pol prije ugovaranja za Mantovu, u kojem je zabilježeno da je pobjegao iz majstorove radionice.³¹ Vjerojatno je momak bio nešto živliji od prosjeka, kao što mu i ime govori, ali ni uvjeti u radionici nisu uvijek bili idealni. Da bi se osigurali od mogućih nesuglasica, dva majstora – nećak i stric – sklapaju poseban ugovor o suradnji u kojemu preciziraju međusobne obveze, pri čemu je značajno da se ukupna dobit (oko 180 zlatnih dukata) dijeli na pet dijelova, od kojih Marko zadržava tri, a stariji, ali očigledno slabiji i manje poznat majstor Nikola, dva dijela.³²

Naši su se dakle majstori obvezali da u vrlo kratkom roku od samo mjesec dana isporuče grubo obrađeni kamen (ukupno 556 komada!), po koji će naručitelj unajmljenim brodom (ili brodovima) doći u Korčulu. Svi zajedno morali su otputovati u Mantovu, preko Venecije ili Ravene, i pomagati pri prekrcavanju s morskih na riječne brodove kojima se teret transportirao kanalima kroz močvarnu deltu rijeke Po, te konačno pohraniti materijal na gradilište gdje će dovršiti obradu i ugraditi ga, već prema ritmu gradnje palače.³³

Danas su dvije susjedne mantovanske zgrade poznate kao nekadašnja palača Valentis, ali su od 15. stoljeća nekoliko puta pregrađivane, tako da na prvi pogled ne nalazimo na njima kamene elemente koje bismo prepoznali iz ugovora s Korčulanima. Možda bi se pažljivijom analizom i mjerenjem moglo ustanoviti jesu li eventualno neki od ugrađenih kamenih elemenata rezultat prekrajanja klesanih dijelova koje su na licu mjesta finalno obradili i ugradili korčulanski meštri sa svojim pomoćnicima.

BILJEŠKE

* Ovaj prilog zasniva se na izlaganju koje je autor održao na znanstvenom skupu »Dani Cvita Fiskovića: majstorske radionice u umjetničkoj baštini Hrvatske«, Orebići – Korčula, 4.–7. listopada 2012. Zahvaljujem priređivačkom odboru skupa na suglasnosti da se rad objavi u časopisu *Peristil*.

1 CVITO FISKOVIĆ, *Korčulanska katedrala*, Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb, 1939.; CVITO FISKOVIĆ, *Dokumenti o radu naših graditelja i klesara XV–XVI stoljeća u Dubrovniku*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 3 (1947.), 9; CVITO FISKOVIĆ, *Naši graditelji i kipari XV. i XVI. stoljeća u Dubrovniku*, Matica hrvatska, Zagreb, 1947., 45, 48, 60, 145–150.

2 VINKO FORETIĆ, *Dva ugovora klesara Marka Andrijića iz Korčule*, *Peristil*, 2 (1957.), 165–170.

3 Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), *Diversa Notariae* (dalje: *Div. Not.*), 63, fol. 49r–50v.

4 DAD, *Div. Not.*, 63, fol. 55r–v.

5 MILAN ZLOKOVIĆ, *Antropomorfni sistemi mera u arhitekturi*, Zbornik zaštite spomenika kulture, IV–V (1953.–1954.), 192, 204–205. Situacija postaje još složenija ako znamo da podjela dubrovačkog lakta na 12 unča nije bila univerzalna. Tako Zloković – nav. dj., 204, bilj. 24 – navodi primjer dvaju sačuvanih dubrovačkih željeznih lakata (od 51 i 51,25 cm) od kojih je jedan imao duodecimalnu i oktametarsku podjelu, a drugi samo oktametarsku.

6 ZLATKO HERKOV, *Naše stare mjere i utezi*, Školska knjiga, Zagreb, 1973., 10, 82.

7 *Ibid.*, 66.

8 MARIJA ZANINOVIĆ-RUMORA, *Zadarske i šibenske mjere za dužinu kroz stoljeća*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 34 (1992.), 117–119; MARIJA ZANINOVIĆ-RUMORA, *Mjere dalmatinskih luka u priručnicima 16. stoljeća*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 45 (2003.), 131; MARIJA ZANINOVIĆ-RUMORA, *Stare mjere Splita od 15. do 19. stoljeća*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 52 (2010.), 180.

9 Dubrovački lakat od 51,2 cm navodi se u povodu uvođenja metričkih jedinica u Austriji, usp. *Narodni koledar novi i stari za pristupnu godinu 1876.*, Zadar, 1876., 148.

10 Prije je mjera bila označena na laktu Orlandove desnice, v. MILAN REŠETAR, *Dubrovačka numizmatika*, I–II., Sremski Karlovci, 1924., 101; CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 104; ILIJA MITIĆ, *Orlandov stup u Dubrovniku*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, X–XI (1966.), 247.

11 FILIP DE DIVERSIS, *Opis Dubrovnika*, (priredio: Ivan Božić, Časopis Dubrovnik, Dubrovnik, 1983.), 44.

12 Gotovo istu veličinu imala je, prema analizi Sanje Buble, i trogiraska stopa u drugoj polovini 15. stoljeća: 34,195 cm; v. SANJA BUBLE, *Istraživanje povijesnih mjera u Trogiru – mjere za dužine u arhitekturi rane renesanse*, Zbornik Tomislava Marasovića, (ur.) Ivo Babić, Ante Milošević, Željko Rapanić, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika; Sveučilište, Split, 2002., 467. Radovan Ivančević iz analize crteža ugibanog u zapadno proćelje trogirске krstionice izvodi veličinu stope od 34,42 cm (li

- 32,2 ili 34,66 cm), a lakta od 51 cm (ili 51,62 cm); v. RADOVAN IVAN-ČEVIĆ, *Mjerni trokut na trogirskoj krstionici*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 34 (1994.), 117.
- 13 SLAVOMIR BENIĆ, ZDESLAV PERKOVIĆ, SRĐAN ŠEGVIĆ, *Rekonstrukcija grupe objekata između Zvonika i Kneževa dvora u Dubrovniku*, nepublicirano, Dubrovnik, Urbanistički zavod Split, 31. 8. 1982., list 6.
- 14 DAD, *Div. Not.*, 63, fol. 49r–50v.
- 15 CHARLES DU FRESNE DU CANGE et al., *Glossarium mediæ et infimæ latinitatis*, Niort, 1883.–1887.; NICCOLÒ TOMMASEO, BERNARDO BELLINI, *Dizionario della lingua italiana*, Torino, 1861.–1879.; GIUSEPPE BOERIO, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, G. Cecchini, 1867.
- 16 Kod nas je na prikupljanju i tumačenju graditeljske terminologije, osobito one vezane uz stambenu arhitekturu, velik doprinos dala Nada Grujić, o čemu osim brojnih članaka najbolje svjedoči njezina najnovija knjiga *Kuća u Gradu. Studije o dubrovačkoj stambenoj arhitekturi 15. i 16. stoljeća*, Matica hrvatska, Ogranak, Dubrovnik, 2013.
- 17 Svjež pogled na staru problematiku supostojanja dvaju stilova u Dubrovniku i simultanoj produkciji gotičkih i renesansnih klesanih elemenata u lokalnim radionicama daje NADA GRUJIĆ, *Gotičko-renesansna arhitektura Dubrovnika u 15. i 16. stoljeću*, *Sic ars deprenditur arte*. Zbornik u čast Vladimira Markovića, (ur.) Sanja Cvetnić, Milan Pelc, Daniel Premerl, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2009., 235–254.
- 18 O mantovanskim sukmarima u Dubrovniku v. JOŠKO BELAMARIĆ, *Urbanistički aspekti prve dubrovačke industrije u 15. stoljeću*, *Renesansa i renesanse u umjetnosti Hrvatske*. Zbornik radova sa znanstvenih skupova »Dani Cvita Fiskovića« održanih 2003. i 2004. godine, (ur.) Predrag Marković, Jasenka Gudelj, Institut za povijest umjetnosti; Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, Zagreb, 2008., 365, bilj. 34.
- 19 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 145.
- 20 TOMISLAV RAUKAR, *Cives, habitatores, forenses u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima*, *Historijski zbornik*, 29–30 (1976.–1977.), 142; CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 146.
- 21 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 147; LUKŠA BERITIĆ, *Utvrđenja grada Dubrovnika*, *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti*, Zagreb, 1955., 110.
- 22 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 145; IGOR FISKOVIĆ, Andrijić – Andrijić, Blaž (Vlahuša) – Andrijić, Ivan – Andrijić, Jerko (Jerolim) – Andrijić, Josip – Andrijić, Marko – Andrijić, Nikola – Andrijić, Petar (s. v.), *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 1, *Jugoslavenski leksikografski zavod*, Zagreb, 1983., 148.
- 23 JANEZ HÖFLER, *Vrata od Ponte u Dubrovniku, prispevek k delavnosti poznega Jurja Dalmatinca in njegovega kroga*, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 26 (1986.–1987.), 254–255.
- 24 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 146–147.
- 25 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 146; CVITO FISKOVIĆ, *O starim dalmatinskim kaminima*, *Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU*, 51 (1981.), 42; NADA GRUJIĆ, *Ranjimina kuća u Dubrovniku od XV. do XX. stoljeća*, *Peristil*, 39 (1996.), 69–84.
- 26 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 147; VINKO FORETIĆ (bilj. 2), 165–166, 169.
- 27 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), nav. mj.
- 28 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), nav. mj.
- 29 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 26, 1981.), 42.
- 30 DAD, *Div. Not.*, 63, fol. 55r–v.
- 31 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1947.), 45.
- 32 DAD, *Div. Not.*, 63, fol. 55r–v.
- 33 DAD, *Div. Not.*, 63, fol. 49r–50v.

*Summary**Goran Nikšić****Stonecutters from Korčula in Mantua — Organizing a Stonemasons Workshop for a Large Commission***

The author discusses the context and the details of a contract drawn up in Dubrovnik in 1478 between two Korčula masons, Marko Andrijin and Nikola Markov and the Mantuan patrician Valente de Valentis who commissioned a rather large number of chiseled stone items for the architectural decoration of his palace in Mantua. Special attention is given in this text to the systems and units of measurement mentioned in the contract, which indicate the dimensions of the items, the professional terminology used in the contract and the organization of the venture which was demanding because it involved a large commission to be delivered within a short period of time.